

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

Warszawa, 04 lipca 2017 roku

ZEW.422.16.2017.JBR

**Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej**

Rzecznik Praw Dziecka od lat wskazuje na problemem niewłaściwej organizacji konkursów przedmiotowych. W tej sprawie wielokrotnie apelował do Ministra Edukacji Narodowej¹. Mimo deklaracji kierownictwa resortu co do uregulowania podnoszonych przez Rzecznika kwestii zgodnie z dobrem dziecka, problem nie został rozwiązany, a propozycje zmian zawarte w projekcie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie *w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad*, mogą go jeszcze pogłębić, co budzi mój najwyższy niepokój.

Zwracając się do kolejnych Ministrów Edukacji Narodowej Rzecznik przedstawiał uwagi sformułowane na podstawie licznych prośb o interwencję kierowanych w sprawie organizacji konkursów przedmiotowych. Dla uczniów jest to (i zawsze była) niezwykle istotna kwestia, ponieważ wyniki uzyskane w tym współzawodnictwie mogą znacząco wpływać na ich losy i dalszą edukację. Dają im bowiem szansę na zdobycie znaczących przywilejów.

Skargi dotyczące przejawów nierównego traktowania uczniów – wynikające z braku jasnych reguł w procedurze przebiegu konkursów przedmiotowych w różnych województwach – należy uznać za w pełni uzasadnione. Sytuacja wywołuje u dzieci poczucie niesprawiedliwości. Konkursy powinny motywować je do dalszej wyężonej pracy, rozwijać talenty i zainteresowania, stanowić źródło satysfakcji.

Rzecznik zwracał uwagę na znaczące różnice regulaminów konkursów przedmiotowych w poszczególnych województwach. Zgłaszane różnice dotyczyły m.in.:

¹ Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka do Ministra Edukacji Narodowej: ZBIA/500/68/2008/ESn, ZEW/500/20-1/2013/AM, ZEW/500/20-1/2014/AM, ZEW.422.13.2016.JBR, ZEW.422.13.2016.JBR

wysokości progu punktowego umożliwiającego uczniom przejście do kolejnego etapu, ograniczenia procentowego lub liczbowego docelowej liczby laureatów lub finalistów, zmiany kryterium uzyskania tytułu laureata lub finalisty w trakcie trwania konkursu (w zależności od ogólnych wyników – wysokich lub niskich), braku procedur wglądu do prac uczniów i możliwości odwołania się od decyzji komisji na dowolnym etapie konkursu, a także braku zapisów dotyczących udziału uczniów z niepełnosprawnością. Rzecznik wskazywał także na odmienne uregulowania w zależności od przedmiotu, którego konkurs dotyczy.

W odpowiedzi z 4 czerwca 2014 r.², udzielonej Rzecznikowi Praw Dziecka na wystąpienie generalne z 5 maja 2014 r.³, Minister Edukacji Narodowej przyznał, że: *obecny system organizacji konkursów dla uczniów gimnazjów przez poszczególnych kuratorów oświaty nie spełnia oczekiwań wszystkich uczniów, rodziców, a także środowisk naukowych, zainteresowanych pracą z uczniem zdolnym w powyższym zakresie, podjęto działania zmierzające do analizy istniejącego systemu, jego oceny i zasadnych zmian legislacyjnych.*

Pomimo takiej deklaracji ww. problem nie został rozwiązany.

Kolejna zapowiedź wyeliminowania nieprawidłowości została przekazana Rzecznikowi Praw Dziecka pismem z 25 maja 2016 r. przez Ministra Edukacji Narodowej⁴, informującym o organizacji systematycznych spotkań roboczych pracowników resortu edukacji z przedstawicielami kuratoriów oświaty w celu wypracowania *propozycji rozwiązań w zakresie ujednoczenia regulaminów konkursów przedmiotowych w województwach, stopnia trudności zadań konkursowych, ujednoczenia wylaniania finalistów laureatów konkursów, a także umożliwienia dostępu do prac konkursowych (...).* W piśmie zawarta była także deklaracja zwrócenia szczególnej uwagi *na konieczność zapewnienia odpowiednich warunków organizacyjno-logistycznych uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych.*

Zapowiadane zmiany jednak nie zaszły, a Rzecznik Praw Dziecka nadal zwraca uwagę na pilną konieczność podjęcia działań w ww. zakresie, także dotyczącą dostosowania warunków organizacyjnych konkursów do udziału w nich uczniów z niepełnosprawnością. Właśnie dla dzieci z dysfunkcjami szczególnie ważne jest podkreślanie ich mocnych stron, wspieranie talentów, wskazywanie form dalszego rozwoju. Podkreślić przy tym należy, że fakt bycia uczniem zdolnym w żadnym razie nie wyklucza możliwości występowania także

² znak DZSE.WSEWU.5026.133.2014.AM

³ ZEW/500/20-1/2014/AM

⁴ znak DWKI-WWPB.4056.13.2016.AMO

niepełnosprawności. W przypadku dzieci z dysfunkcjami szczególnie ważne jest, by zasady organizacji tych konkursów odbierały one jako sprawiedliwe.

Z przykrością pragnę zauważyć, że obecnie zaproponowane zmiany powielają (i to w skali całego kraju) nieprawidłowości zgłaszane już wcześniej przez Rzecznika w odniesieniu do poszczególnych województw. Mogą pogłębiać u uczniów poczucie niesprawiedliwości oraz świadomość braku możliwości bezpiecznego planowania dalszej drogi rozwoju, naruszać zaufanie do ważnych organów i instytucji państwa polskiego.

Konkursy przedmiotowe są częścią realizacji przez władzę publiczną obowiązku zapewnienia edukacji obywatelom, zawartym w art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁵, zaś art. 51 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59, z późn. zm.) wyraźnie określa, że: *Kurator oświaty, w imieniu wojewody, wykonuje zadania i kompetencje w zakresie oświaty określone w ustawie i przepisach odrębnych na obszarze województwa, a w szczególności: (...) organizuje olimpiady, konkursy, turnieje, przeglądy oraz inne formy współzawodnictwa i prezentacji osiągnięć uczniów szkół na obszarze województwa;*

Zasady realizowania tego obowiązku określają wydane na podstawie ww. ustawy przepisy wykonawcze. Nie mogą być one jednak tworzone w sposób dowolny. Konstytucja RP oraz Konwencja o prawach dziecka⁶ stawiają przed ustawodawcą wymagania w tym zakresie.

Zgodnie z art. 2 Konstytucji RP *Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.* Jednym z podstawowych filarów państwa prawa jest niewątpliwie stabilność obowiązującego w nim prawa. Zasada ta ma charakter gwarancyjny. Obywatel (również małoletni) powinien mieć zatem poczucie niezmienności, a więc pewności swojej sytuacji prawnej, zarówno w zakresie obowiązków, które na nim ciążyą, jak również uprawnień, które mu przysługują. Organy administracji publicznej powinny działać na podstawie prawa i w jego granicach. Zasady te powinny być czytelne i nie mogą opierać się na arbitralnej ingerencji władzy publicznej.

Rzecznik Praw Dziecka podkreśla, że stanowienie prawa, które daje organom uprawnienia do dowolnego kształtowania i zmieniania sytuacji prawnej obywatela (także małoletniego), to tworzenie warunków do podejmowania arbitralnych rozstrzygnięć. Takie

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

⁶ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.)

rozwiązania głęboko naruszają zaufanie obywatela do państwa, a zatem nie sprzyjają realizacji art. 2 Konstytucji RP.

Warto podkreślić za wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego⁷, że:

Zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa opiera się na pewności prawa a więc takim zespole cech przysługujących prawu, które zapewniają jednostce bezpieczeństwo prawne; umożliwiają jej decydowanie o swoim postępowaniu w oparciu o pełną znajomość przesłanek działania organów państwowych oraz konsekwencji prawnych, jakie jej działania mogą pociągnąć za sobą. Jednostka winna mieć możliwość określenia zarówno konsekwencji poszczególnych zachowań i zdarzeń na gruncie obowiązującego w danym momencie stanu prawnego jak też oczekiwać, że prawodawca nie zmieni ich w sposób arbitralny.

Wartości te, przy zmianie prawa, prawodawca narusza wtedy, gdy jego rozstrzygnięcie jest dla jednostki zaskoczeniem, bo w danych okolicznościach nie mogła była go przewidzieć, szczególnie zaś wtedy, gdy przy jego podejmowaniu prawodawca mógł przypuszczać, że gdyby jednostka przewidywała zmianę prawa, byłaby inaczej zadecydowała o swoich sprawach.

Należy również w tym miejscu wskazać na artykuł 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka, który obliguje Polskę do przyjmowania rozwiązań prawnych zgodnych z dobrem dziecka we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.

Zgodnie z projektem, § 4 ust. 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad otrzymał brzmienie:

Regulamin konkursu nie może być zmieniany w ciągu roku szkolnego, z zastrzeżeniem ust. 4a.

Następnie, po ust. 4 dodano ust. 4a i 4b w brzmieniu:

Zmiany w regulaminie konkursu w ciągu roku szkolnego mogą być dokonane w przypadku uzasadnionej konieczności zmiany:

- 1) terminu przeprowadzenia eliminacji na poszczególnych stopniach konkursu;*
- 2) kryteriów kwalifikowania uczestników do kolejnych stopni konkursu;*
- 3) warunków uzyskiwania wyróżnień oraz tytułów laureata lub finalisty konkursu.*

⁷ Wyrok TK z dnia 14 czerwca 2000 r. sygn. P.3/00 (Dz.U. nr 50 poz. 600)

oraz

W przypadku wystąpienia okoliczności, o których mowa w ust. 4a, kurator oświaty niezwłocznie przekazuje uczestnikom konkursu informację o zmianach.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka dokonywanie zmian regulaminu w trakcie trwania konkursu przeczy nie tylko zasadzie pewności sytuacji prawnej ucznia, ale także obowiązkowi współpracy z rodzicami, który jest wymogiem wskazywanym w przepisach prawa oświatowego. Jest wyrazem lekceważenia woli rodziców, wyrażonej w udzieleniu przez nich zgody na przystąpienie dziecka do konkursu, która została oparta na treści regulaminu obowiązującego w momencie podejmowania takiej decyzji⁸.

Ponadto uczniowie, ich rodzice i nauczyciele nie będą mogli zaplanować przygotowań do konkursu i udziału w kolejnych jego etapach zarówno w zakresie ustalonych kryteriów kwalifikowania uczestników do kolejnych stopni konkursu, jak i warunków uzyskiwania wyróżnień oraz tytułów laureata lub finalisty konkursu, gdyż te – jak wynika z projektu – mogą zostać w każdej chwili zmienione.

Wobec powyższego, działając na podstawie art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pani Minister o wnikliwą analizę wskazanego problemu w kontekście zaproponowanych zmian w projekcie ww. rozporządzenia i podjęcie działań, których celem będzie ochrona dobra dziecka w najwyższym stopniu.

Magdalena Szlachetka
Magdalena Szlachetka

⁸ Uczeń i jego rodzice – reprezentujący ucznia – zapoznają się z regulaminem konkursu przedmiotowego i potwierdzają ten fakt podpisem (w większości województw taki wymóg jest formułowany w regulaminie konkursów organizowanych przez kuratora oświaty).